

Резюме

Демиденко В. О. Принципи муніципального права як фундаментальна основа муніципальної реформи в Україні.

Статтю присвячено принципам муніципального права, їх взаємозв'язку із загальними принципами права та принципами місцевого самоврядування. Досліджено фундаментальне значення принципів муніципального права як основи муніципальної реформи в Україні.

Ключові слова: принципи муніципального права, принципи місцевого самоврядування, муніципальна реформа в Україні.

Резюме

Демиденко В. А. Принципы муниципального права как фундаментальная основа муниципальной реформы в Украине.

Статья посвящена принципам муниципального права, их взаимосвязи с общими принципами права и принципами местного самоуправления. Исследовано фундаментальное значение принципов муниципального права как основы муниципальной реформы в Украине.

Ключевые слова: принципы муниципального права, принципы местного самоуправления, муниципальная реформа в Украине.

Summary

Demidenko V. Principles of municipal right as fundamental basis of municipal reform in Ukraine.

The article is dedicated to principles of municipal right, their intercommunication with general principles of right and principles of local self-government. Studied fundamental principles of municipal law as the basis of municipal reform in Ukraine.

Key words: principles of municipal law, the principles of local self-government, municipal reform in Ukraine.

УДК 342.724

Г. С. ЖУРАВЛЬОВА

Ганна Семенівна Журавльова, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Запорізького національного університету

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ДИСКРИМІНАЦІЇ
ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ВІДМІННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОСОБИ**

Заборона дискримінації як конституційний принцип визначається тим, що він ґрунтується на забезпеченні рівності можливостей у реалізації прав і свобод людини. Водночас ідея вирівнювання у правах є складною за природою. Визнається, що вона може втілюватися по-різному у відмінних суспільствах за висловом Майкла Волцера: «Кожне змістовне вираження дистрибутивної справедливості є партикуляристським»¹. На цьому, власне, і будується доктрина свободи розсуду національних держав у забезпеченні рівності та недопущенні дискримінації. Якщо ми розглядаємо права людини з точки зору їх носія, то існують права, які здійснюються незалежно від волі держави, у силу чого їх і характеризують як негативні права, а є група прав позитивних за природою, оскільки їхнє здійснення залежить також і від певної активності держави. Однак із точки зору діяльності держави, незалежно від негативної чи позитивної природи прав людини, держава завжди покликана здійснювати як негативні, так і позитивні обов'язки. За будь-яких умов держава має гарантувати право на справедливий суд, рівне ставлення до кожного, захист безпеки тощо.

З огляду на зазначене **метою** цієї роботи є визначення позитивних обов'язків державою при застосуванні заходів, спрямованих на запобігання дискримінації, а також встановлення основних критеріїв обґрунтованого ставлення до окремих категорій осіб з боку держави як критерію правомірності її позитивних дій. Такі проблеми розглядатимуться тут з урахуванням сучасної правової доктрини та у співвідношенні положень конституційного й міжнародного права.

Відмінність у ставленні до особи, якщо вона не є виправданою з точки зору законності та заборони неправомірного втручання у приватну автономію особи, завжди є предметом дебатів, оскільки зачіпає питання співвідношення між рівністю і заборонаю дискримінації. Загалом ця проблема буде розглядатися крізь призму позитивних обов'язків держави, хоча ідея свободи ґрунтується на невтручанні держави у вибір особи щодо форм і засобів здійснення своїх прав. З цього приводу Генрі Шу пише так: «Теза про необхідність позитивних обов'язків може бути висунута цілком незалежно від тези, згідно з якою права з позитивним змістом мають центральне значення. Насправді... навіть якби, всупереч фактам, не існувало прав з позитивним змістом, усе одно існували б дійсно позитивні обов'язки. Без позитивних обов'язків, таких як обов'язок захищати людей від порушення їхніх прав, немислима жодна адекватна правова структура абсолютно незалежно від змісту відповідних прав. Позитивні обов'язки закладені в структуру кожної правової норми»².

На основі аналізу положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини Г. Христова також дійшла висновку, що сьогодні існує доктрина позитивних обов'язків держави щодо заборони дискримінації. У найбільш загальному вигляді позитивні зобов'язання держави вимагають від національних органів влади запровадити та вжити всіх прийнятних (розумних) та належних заходів (англ. *reasonable and appropriate measures*) для гарантування прав людини, їх забезпечення, захисту та сприяння реалізації в кожному конкретному випадку³.

Досліджуючи проблему співвідношення принципів справедливості і рівності, Н. Дрьоміна-Волок відзначає витoki виникнення расизму якраз у період великих географічних відкриттів. Європейці не вперше в своїй історії зустрілися з людьми, що мають зовнішні відмінності від них. У ході військової експансії греко-римської імперії до Африки, в умовах зростання знань про географічну протяжність населених людьми земель, у греко-римській філософії почала розвиватися ідея єдності людського роду. Концепція різноманіття людства, розсіяного в просторі, але об'єднаного загальними властивостями, що відрізняють людські істоти від богів і тварин, існувала і різним чином трансформувалася протягом п'яти сторіч. Африканців розрізняли за певними зовнішніми рисами, насамперед за кольором шкіри. Проте чорна шкіра африканців не слугувала для створення негативного стереотипу або виправдання їх рабства. Навпаки, африканці були відомі як люди, що особливо люблять свободу і справедливість, благочестиві та мудрі. Їх поважали як воїнів і, хоча деякі письменники вважали білу шкіру за неодмінну ознаку краси, деякі захоплювалися темною шкірою. Передбачалося, що колір шкіри і тип волосся африканців – результат постійного перебування на жаркому сонці, тоді як на зовнішність північних народів впливає його відсутність. Разом із тим деякі дослідники, безумовно, мають рацію в тому, що політику колонізаторів з XV по XVIII ст.ст. можна позначити сучасним терміном «геноцид». Расизм виступив як ідеологія колонізації, як «теорія», що додавала колоніалізму легітимність. Тому і розпочали поділяти людство на групи, одні з яких призначені до панування, інші – до підпорядкування⁴.

Загалом заборона рабства та работоргівлі міжнародним співтовариством є вкрай важливою з точки зору встановлення всезагальної думки про рівність усіх людських істот, незалежно від їхньої раси, національності, етнічного походження або інших ознак. Крім того, перші конвенції про зобов'язання дотримуватись певних прав людини, які умовно можна назвати «самообмежуваними», започаткували саме міжнародну трансформацію інституту прав людини. Слід лише нагадати, що расова сегрегація становила протягом тривалого часу значну проблему в американській правовій системі.

Заборона расової дискримінації визнається як *jus cogens* в міжнародному праві. Серед цих документів особливе місце посідає Загальна Декларація прав людини, яку було прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., що закріплює принцип рівності й недискримінації. Особливо значну роль у підтвердженні імперативного статусу заборони расової дискримінації відіграла Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року. Важливим кроком у закріпленні імперативного характеру міжнародно-правової заборони расової дискримінації стало прийняття Міжнародного пакту ООН про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., які разом із Загальною Декларацією створили так звані «Міжнародний Біль про права». Найбільш важким проявом расової дискримінації – злочином за загальним міжнародним правом – є геноцид. Особливого значення у формуванні міжнародно-правової заборони расової дискримінації та кримінальної відповідальності за її прояви набула Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, яка підтвердила існування міжнародно-правової заборони на акти геноциду. Загально визнано, що в Конвенції сформульована імперативна норма загального права (*jus cogens*). В якості аргументу як норми загального права, тобто норми *jus cogens*, доцільно звертатись до праць авторитетних вчених, рішень міжнародних судових установ, насамперед Міжнародного Суду ООН, а також до рішень національних судів як прояву практики держав та *opinio juris*⁵.

Це цілком підтвердилося в подальшій діяльності інститутів ООН щодо заборони расової дискримінації. Зокрема, у прийнятій 19 грудня 2011 р. Резолюції 66/144 «Глобальні зусилля, що спрямовані на повну ліквідацію расизму, расової дискримінації, ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості та всеосяжне здійснення й прийняття подальших заходів н з виконання Дурбанської декларації та Програми дій», Генеральна Асамблея ООН назвала глобальну боротьбу з расовою дискримінацією у всіх її проявах «першочерговим завданням усього міжнародного співтовариства» та визнала, що «відступ від дотримання заборони расової дискримінації, геноциду, злочину апартеїду або рабства не допускається...»⁶.

Як зазначає Дж. Олока-Оньянго: «Заборона расової дискримінації вважається однією з найважливіших норм міжнародного права у сфері прав людини, яка має статус *jus cogens*, тобто імперативних норм міжнародного права, відступ від яких не допускається... Процеси глобалізації в деяких стосунках не забезпечують дотримання цієї основоположної вимоги недискримінації...»⁷.

Наприклад, стандарт заборони дискримінації є невід'ємним елементом принципу корпоративної соціальної відповідальності у стандарті SA8000 «Соціальна відповідальність»⁸. Із такої вимоги випливає принцип однакового ставлення роботодавця до своїх працівників та забезпечення їх гідним рівнем оплати праці та соціального захисту. Відповідно до цих вимог також визначаються конкурентоспроможність роботодавця на ринку праці, а також система контролю за додержанням роботодавцями своїх зобов'язань перед працівниками.

Н. Дрьоміна-Волок підкреслює, що заборона дискримінації поступово набрала характеру універсального принципу, який у міжнародному праві має характер *erga omnes*, тобто обов'язкового для всіх держав. Зокрема, наводиться приклад, коли у справі *Barcelona Traction* Міжнародний Суд ООН встановив, що існує суттєва відмінність між зобов'язаннями стосовно усього міжнародного співтовариства та окремої держави.

Перші за своєю природою зачіпають інтереси всіх держав, отже, всі держави мають право на правовий захист при їх порушенні⁹. Суд у рішенні з цієї справи сформулював думку, згідно з якою зобов'язання держав характеру *erga omnes* «впливають із заборони актів агресії і геноциду, а також із принципів і норм, що стосуються основних прав людини, включаючи захист від рабства та расової дискримінації. Деякі з відповідних прав на захист стали частиною загального міжнародного права (Застереження до Конвенції про запобігання та покарання злочину геноциду, консультативний висновок, I.C.J. Reports 1951, с. 23), іншим було надано міжнародними документами універсального або квазіуніверсального характеру»¹⁰.

Таким чином, держава у силу взаємодії міжнародного і конституційного механізмів захисту прав людини несе позитивні обов'язки стосовно недопущення та заборони дискримінації. Запобігання та вжиття заходів щодо недопущення дискримінації визнається фундаментальною основою правової системи. Хоча на практиці в Україні вона пов'язана із низкою проблем, які полягають не стільки в недоліках законодавства, скільки у доволі сумнівній адміністративній та судовій практиці. Тому пропонується у випадках нерівності сторін у правовідносинах, зокрема між споживачами та виробниками продукції, товарів чи послуг, послуговуватися колективними позовами¹¹. Груповий позов розглядається як процесуальний засіб захисту прав та інтересів групи осіб, що дозволяє об'єднати позовні вимоги в одному процесі, якщо питання факту і права є загальними для групи осіб, з метою захисту значної групи населення, а реалізація його одноособова є занадто затратною для цієї особи. У такий спосіб менш захищена група отримує можливість дещо вирівняти положення стосовно протилежної сторони, яка у правовідносинах посідає фактично положення монополіста (наприклад виробник товару масового споживання щодо споживачів).

Доволі широко розуміються позитивні обов'язки з усунення дискримінації у діяльності Європейського Союзу шляхом вжиття системи заходів щодо усунення нерівномірного розвитку регіонів. Так, всередині 2000-х років інститути ЄС вживали такі заходи щодо сприяння у вирівнюванні розвитку регіонів: 1) регіонам, де душевий ВВП становить менше 75 % середнього по ЄС або є інші специфічні причини відсталості; 2) регіонам, які зазнають структурної кризи, із загальним і промисловим безробіттям вище середнього по ЄС; 3) регіонам із застійним безробіттям, передусім серед молоді; 4) регіонам з технологічним безробіттям; 5а) сільським районам (районам рибальства), які страждають від структурних змін у виробництві; 5б) сільським районам з високим безробіттям, низькими доходами і відтоком населення; 6) регіонам з густотою населення менше 8 осіб на 1 кв. км¹².

Політика забезпечення вирівнювання розвитку регіонів притаманна ЄС, оскільки це сприяє поглибленню інтеграції та вирівнюванню можливостей громадян країн-членів щодо реалізації належних їм прав і свобод. Зокрема, такі позитивні обов'язки щодо вирівнювання розвитку громад лежить і на державі. У цьому процесі децентралізація стає ключовою для реформування публічної адміністрації в Україні, оскільки передбачає визначення повноважень за місцевими органами публічної влади з передачею відповідних матеріальних і фінансових ресурсів на місця. Справедливу дистрибуцію ресурсів у системі публічної адміністрації сьогодні складно уявити без запровадження електронного урядування¹³. Такі заходи сприяють зокрема й усуненню чинників, які мають дискримінаційну підставу та лежать в основі необґрунтованої різниці у ставленні до певних категорій людей.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини держави мають такі зобов'язання у сфері протидії дискримінації:

1) негативний обов'язок держави «не дискримінувати», тобто не піддавати громадян дискримінації у своїх офіційних актах, державній політиці, правозастосовній та іншій діяльності уповноважених суб'єктів держави;

2) позитивний обов'язок держави забезпечувати дієве користування прав людини і основоположних свобод, передбачених Європейською конвенцією чи національними законами без дискримінації;

3) позитивний обов'язок держави щодо вжиття заходів з метою захисту громадян від дискримінаційних дій із боку приватних осіб (на робочому місці, у приватних навчальних закладах та ін.);

4) позитивний обов'язок держави забезпечити «застосування різного права за різних обставин»¹⁴.

Українське законодавство виділяє такі складові принципи недискримінації:

а) однакове поводження з особою або групою осіб, яка попри свої захищені ознаки перебуває в аналогічному становищі з іншою особою або групою осіб;

б) різне поводження з особою або групою осіб, яка через свої захищені ознаки перебуває у відмінному становищі від іншої особи або групи осіб;

в) відсутність негативних наслідків застосування правових норм, правил або критеріїв, зокрема нейтрально сформульованих, для осіб або груп осіб у зв'язку з їхніми захищеними ознаками та порівняно з іншою особами або групами осіб¹⁵.

Позитивний обов'язок держави щодо недопущення дискримінації був підтверджений ЄСПЛ судом у справі *Oruz v. Turkey*, в якій виявилось вбивство жінки її колишнім чоловіком у результаті тривалих погроз та переслідування. У цій справі уперше домашнє насильство було визнане дискримінацією за ознакою статі. На сьогодні такий обов'язок однозначно випливає з п. 1 ст. 1 Протоколу № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд постановив, що виконуючи обов'язок щодо протидії дискримінації з боку приватних осіб, держава передовсім має ухвалити належне законодавство, в якому передбачити ефективні засоби правового захисту від дискримінації на національному рівні, запровадити систему органів та установ протидії дискримінації, запобігти дискримінації з боку приватних осіб, про випадки якої достемен-

но відомо представникам держави, зрештою, притягнути винних у дискримінаційних діях до відповідальності та забезпечити компенсацію жертвам дискримінації¹⁶.

Для того, щоб встановити наявність або відсутність дискримінації, при узагальненні практики Європейського суду з прав людини виокремлюють чотири необхідні елементи: 1) відмінне поводження; 2) схожі обставини (аналогічні умови, схожі ситуації – comparability test); 3) наявність об'єктивного і достатнього обґрунтування (justification test); 4) пропорційність використовуваних засобів і мети, на яку вони спрямовані («законна мета», proportionality test). Ці елементи закріплені чималою практикою ЄСПЛ, починаючи зі справи Belgian Linguistics¹⁷.

Зокрема, як діє цей тест продемонстровано у справі Расмуссен проти Данії¹⁸, в якій батько дитини скаржився на порушення своїх прав через законодавче обмеження строку, протягом якого він може оскаржити батьківство. ЄСПЛ визнав це відмінним ставленням за ознакою статі, однак виправдав його застосування. Це обмеження має легітимну мету – гарантувати безпеку та певність дитини щодо власного статусу шляхом недопущення можливості батьків зловживати своїм правом на оскарження батьківства протягом наступних років життя дитини. Оскільки серед держав-учасниць Конвенції немає єдиного підходу до цієї проблеми, ЄСПЛ визнав за державою широку свободу розсуду і ствердив відмінність у ставленні такою, що виправдовує свою легітимну мету.

У справі Карсон проти Сполученого Королівства¹⁹ ЄСПЛ визнав, що національна держава краще знає місцеві особливості щодо застосування свободи розсуду, на якому базується різниця у ставленні до певних категорій осіб:

«61. Держави-учасниці користуються свободою розсуду при оцінці того, чи виправдовують і якою мірою відмінності у відносно схожих ситуаціях різницю у ставленні. Обсяг розсуду буде відрізнятися залежно від обставин, предмета та загальних підстав. Широка свобода розсуду зазвичай дозволена Державам згідно з Конвенцією, коли йдеться про загальні заходи економічного чи соціального життя. Безпосереднє знання власного суспільства та його потреб надає національним органам влади кращу спроможність, ніж це зробив би міжнародний суд, для оцінки того, чи має місце публічний інтерес, який ґрунтується на соціальних або економічних підставах, і Суд буде загалом поважати обрану законодавчу політику, якщо вона не є «явно необґрунтованою»».

Приклад спроби застосування таких підходів ми знаходимо у практиці Конституційного Суду України²⁰, однак вона є суперечливою з точки зору розуміння принципу пропорційності, крізь призму якого визначається правомірність законодавчих заходів. Зокрема, Суд зазначив, що право на соціальний захист треба розуміти так, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги – принципам пропорційності й справедливості.

Однак далі Суд всупереч принципу верховенства Конституції та пропорційності, згідно з якими обмеження прав людини допускається виключно на основі Конституції та відповідно до закону, допускає таку можливість у формі правового акту Кабінету Міністрів. Виходячи із цього неправильного трактування Суд дійшов висновку, що повноваження Кабінету Міністрів України щодо розробки проекту закону про Державний бюджет України та забезпечення виконання відповідного закону пов'язані з його функціями, в тому числі щодо реалізації політики у сфері соціального захисту та в інших сферах. Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат і допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України. Далі Суд ще більше поглибив свої висновки, підкресливши: «Суди під час вирішення справ про соціальний захист громадян керуються, зокрема, принципом законності. Цей принцип передбачає застосування судами законів України, а також нормативно-правових актів відповідних органів державної влади, виданих на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, у тому числі нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, виданих у межах його компетенції, на основі і на виконання Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законів України».

Такі позиції Конституційного Суду породили формальні підстави для уряду скорочувати соціальні видатки із Державного бюджету, всупереч конституційних гарантій захисту права на соціальний захист. На цьому прикладі чітко видно недотримання державою своїх позитивних обов'язків щодо забезпечення захисту соціально вразливих верств населення, що входить у свободу розсуду держави відповідно до положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентної практики Європейського суду з прав людини. Є сподівання, що Конституційний Суд незабаром змінить ці підходи, зважаючи, що низка справ із соціальної тематики на сьогодні є у його провадженні.

Як бачимо, з наведеного аналізу забезпечення рівності можливостей у розвитку особи як вільного індивіда та недопущення дискримінації можемо зробити висновок, що на державу покладається низка позитивних обов'язків. Такі обов'язки держави випливають насамперед із вимоги забезпечення безпеки індивіда, гарантій правової певності у здійсненні конкретних прав і свобод особою. Як правило, не лише законодавчі заходи, а й адміністративна та судова практика є вирішальними для належного виконання державою обов'язків щодо заборони дискримінації. Такі питання стають ще більш гострими, коли йдеться про усунення дискримінаційних практик у горизонтальних відносинах, тобто у відносинах між приватними особами. І тут держава також

має гарантувати рівне ставлення, оскільки у разі зволікання слабкіша сторона у правовідносинах буде зазнавати утисків та надмірних обтяжень. Так само держава покликана забезпечувати права меншин, що являє собою окрему проблематику стверджувальних дій держави, яка ще потребує свого дослідження.

¹ Walzer M. Spheres of Justice: A Defence of Pluralism and Equality / Michael Walzer. – New York: Basic Books, 1983. – S. 314.

² Шу Г. Права людини та культурні відмінності / Генрі Шу // Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. – К. : Ніка-Центр, 2008. – С. 254–281. – С. 268.

³ Христова Г. Позитивні обов'язки держави у сфері протидії дискримінації / Г. Христова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 4 (75). – С. 11–20. – С. 12.

⁴ Дрьоміна-Волок Н. В. Рівність та справедливість: природно-правові витоки заборони расової дискримінації як норми jus cogens / Н. В. Дрьоміна-Волок // Альманах міжнародного права. – 2010. – Вып. 2. – С. 48–69. – С. 56.

⁵ Дрьоміна-Волок Н. В. Вказана праця. – С. 66.

⁶ UN. Doc. A/RES/66/144.

⁷ Организация Объединенных Наций. Экономический и Социальный Совет. Комиссия по правам человека. Подкомиссия по предупреждению дискриминации и защите меньшинств. Пятдесят первая сессия. Всеобъемлющее рассмотрение тематических вопросов, касающихся ликвидации расовой дискриминации. Глобализация в контексте увеличения числа случаев расизма, расовой дискриминации и ксенофобии. Рабочий документ, представленный г-ном Дж. Олока-Оньянго в соответствии с решением 1998/104 Подкомиссии 22 июня 1999. – UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1999. – П. 32.

⁸ Олійник О. О. Соціологічне дослідження корпоративної соціальної відповідальності в регулюванні ризиків у соціально-трудових відносинах / О. О. Олійник // Український соціум. – 2012. – № 2 (41). – С. 107–120. – С. 108.

⁹ Дрьоміна-Волок Н. В. Глобальна боротьба з расовою дискримінацією та імперативізація міжнародного права / Н. В. Дрьоміна-Волок // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – № 2. – С. 154–162. – С. 159.

¹⁰ Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain) (1962–1970), Second Phase, Judgment. – I.C.J. Reports, 1970. – Paras. 33–34.

¹¹ Білоусов Ю. В. Груповий позов: зарубіжний досвід та перспективи його використання в Україні / Ю. В. Білоусов // Університетські наукові записки. – 2012. – № 1 (41). – С. 295–309.

¹² Яковюк І. В. Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2004. – № 8. – С. 57–68. – С. 62.

¹³ Упровадження децентралізації публічної влади в Україні: національний і міжнародний аспекти / Г. Г. Динис, Т. О. Карабін, Я. В. Лазур, М. В. Менджул, Р. П. Натуркач, О. Я. Рогач, М. В. Савчин, І. С. Сухан, П. А. Трачук, І. В. Хохлова; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М. В. Савчина. – Ужгород : ТІМΠΑНИ, 2015. – 216 с. – С. 92.

¹⁴ Thlimmenos v. Greece, Appl. No 34369/97, Judgment 6 April 2000, 31 EHRR 15.

¹⁵ Пономарьов С. Ю. Запобігання та протидія дискримінації в Україні : посіб. для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування / С. Ю. Пономарьов, І. О. Федорович. – К. : Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, 2014. – 74 с. – С. 7.

¹⁶ Oruz v. Turkey, Appl. No 33401/02, Judgment 9 June 2009.

¹⁷ Дрьоміна-Волок Н. В. Принцип недискримінації в практиці Європейського суду з прав людини / Н. В. Дрьоміна-Волок // Наукові праці НУ ОЮА. – 2013. – № 13 (34). – С. 321–332. – С. 325.

¹⁸ Rasmussen v. Denmark, Appl. № 8777/79, 28 November 1984.

¹⁹ Carson and Others v. UK [GC], Appl. No. 42184/05, 16 March 2010.

²⁰ Рішення КСУ № 20-рп/2011 від 26.12.2011 р. та № 3-рп/2012 від 25.01.2012.

Резюме

Журавльова Г. С. Конституційний принцип заборони дискримінації та обґрунтованість відмінного ставлення до особи.

У статті розкривається зміст конституційного принципу заборони дискримінації з точки зору здійснення державою позитивних обов'язків захисту прав людини. Відмінне ставлення до особи засновано на принципі пропорційності й спрямовано на захист слабкої сторони у правовідносинах.

Ключові слова: заборона дискримінації, законні очікування, позитивні обов'язки держави, права людини, принцип пропорційності.

Резюме

Журавлева А. С. Конституционный принцип запрета дискриминации и обоснованность различного отношения к лицу.

В статье раскрывается содержание конституционного принципа запрета дискриминации с точки зрения осуществления государством позитивных обязанностей по защите прав человека. Различное отношение к лицу основано на принципе пропорциональности и направлено на защиту слабой стороны в правоотношениях.

Ключевые слова: законные ожидания, запрет дискриминации, позитивные обязанности государства, права человека, принцип пропорциональности.

Summary

Zhuravlyova H. The constitutional principle of non-discrimination and reasonableness different attitude to the person.

The article reveals the content of the constitutional principle of non-discrimination in terms of implementation of the state positive obligations of human rights. Different attitude to the person based on the principle of proportionality and is aimed at protecting the weaker party in the legal relationship.

Key words: human rights, legitimate expectations, positive obligations of the state, the principle of proportionality, prohibition of discrimination.